

Door-leven

Door-leven

Pieter van Rest

Scholten Uitgeverij

Door-leven

Een hoopvolle zoektocht naar herstel na verlies

Pieter van Rest

© 2023 Scholten Uitgeverij BV

Burgemeester Drijbersingel 25

8021 DA Zwolle

info@scholtenuitgeverij.nl

www.scholtenuitgeverij.nl

Omslagontwerp: Marcin & Milou

Binnenwerk: Gewoon Geertje

Drukwerk: www.drukcase.nl

Eerste druk, april 2023

ISBN: 9789083321813

NUR: 402/707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – electronic, mechanical, photocopy, recording or any other – except for brief quotations in printed reviews, without the prior written permission of the publisher.

Inhoud

Voorwoord	7
En wat nu?	II
Kims leven en sterven	17
De gevolgen van Kims dood	29
Een wonder. God geneest!	41
Jolanda's verhaal	57
Het is voor iedereen	77
Je eigen ontdekkingen	85
Eigen notities	87

Voorwoord

Het verlies van je eigen kind is een verschrikkelijk verdrietige gebeurtenis en voor sommigen is het de grootste klap in hun leven. Voor omstanders is het heel moeilijk, of misschien wel onmogelijk om te begrijpen wat de betekenis van zo'n uitzonderlijke gebeurtenis voor ouders en familieleden is, en welke steun zij het beste kunnen geven. Door de toegenomen kennis over goede levenseindezorg voor zieke kinderen en over nazorg en rouw komen we ook steeds meer te weten over de verdrietige ervaringen van ouders en familieleden die dat hebben meegemaakt. Hoe kun je er ooit mee omgaan, hoe kun je nog verder als ouder, als partner als mens? Dit zijn maar een paar van de vele vragen die opkomen: waarom ik, waarom nu en wat heb ik/wat hebben wij verkeerd gedaan? Deze existentiële vragen zijn gemakkelijker te stellen dan te beantwoorden en vaak gaat ieder zijn eigen weg op zoek naar verklaringen voor iets dat misschien wel nooit helemaal te verklaren is. Het is ook bekend dat levenspartners daarbij vaak niet dezelfde route lopen en dit onderlinge afstand kan geven.

In dit boek wordt door Pieter van Rest het leven van zijn jonge dochter Kim en de impact van het grote verlies als zij sterft mooi beschreven, evenals als het wonderbaarlijke herstel dat er uiteindelijk voor beide ouders op volgt: ‘een geweldig wonder dat God in hun leven heeft gedaan’. Het is een heel persoonlijk boek over hoop en vertrouwen dat je raakt en tegelijk houvast kan bieden. Veel van de hierboven genoemde vragen worden in het boek geadresseerd vanuit het ouder perspectief en van persoonlijk commentaar voorzien. Ook de ongelijkheid die er tussen mensen kan bestaan in de beleving na het overlijden wordt knap beschreven en benadrukt door de toevoeging van het verhaal van zijn partner Jolanda aan het einde van het boek.

Het overlijden van een kind heeft voor iedereen een andere betekenis en perspectief. Dat geldt in elk geval voor artsen en sommige andere zorgverleners. De neonatoloog bijvoorbeeld ervaart het overlijden van een pasgeborene vooral in de context van een korte ontmoeting met een contact van slechts enkele uren of dagen. De huisarts of kinderarts die zorgt voor een kind met een ernstige chronische ziekte smeedt een langdurige en innige band met het kind, die soms tientallen jaren duurt. De arts op de acute opvang ervaart hoe je bij onverwacht overlijden van kinderen vaak met lege handen staat en je je slechts kunt inspannen om achteraf verklaringen te vinden en troost te bieden voor de familie en omstanders. Die enorme variatie in perspectief wordt ook bij ouders en familieleden vaak gezien.

Van Rest maakt op een knappe manier duidelijk dat hij besef heeft van die verschillende perspectieven bij anderen en bij zichzelf, en dat die perspectieven kunnen en mogen veranderen. Dit is kennis die me belangrijk lijkt voor mensen die iets vergelijkbaars doorstaan, als ouders, familie of als zorgverleners uit ver-

schillende disciplines. Dat hij goed weet om te gaan met die verschillende persoonlijke en professionele perspectieven rond ziekte en overlijden van kinderen was mij al eerder gebleken. Wij ontmoetten elkaar ruim 15 jaar geleden als vreemden en vanuit twee totaal verschillende professies op zoek naar een 'goede' uitweg bij een dilemma in de zorg voor ernstig zieke pasgeborenen. Mede dankzij Pieters onderzoekende, kritisch analyserende en verbindende houding konden wij samen een bijdrage leveren aan verbetering van een klein stukje levenseindezorg. Die samenwerking was voor mij leerzaam en fijn vanwege diezelfde kenmerkende eigenschappen die ik ook terugzie in de opbouw van dit prachtige boek.

Prof. dr. mr. Eduard Verhagen

kinderarts en hoogleraar kinderpalliatieve zorg
in het Beatrix Kinderziekenhuis/UMCG, te Groningen.

1

En wat nu?

De tijd staat stil op donderdag 28 oktober 1993. Het is een donderslag bij heldere hemel. Onze dochter Kim overlijdt. Ze is ruim drie jaar oud. Voordat dit verlies me overkwam, kon ik me er geen voorstelling van maken hoe dat zou zijn. En dat is maar goed ook.

Voor de meeste mensen is het verliezen van een kind hun ergste nachtmerrie. Ze denken dat dit iets is waar je nooit meer overheen komt. In het beste geval kan je het een plekje geven, maar de pijn en het verdriet gaan nooit meer over. En nu overkomt het ons.

En ja, ik kom in m'n ergste nachtmerrie terecht. Alles wordt donker. Ik ben zo verdrietig, ik voel zo'n pijn, waarom, waarom ik, waarom wij? Ik voel me machteloos.

Ik begin een zoektocht naar herstel, een zoektocht naar een nieuwe toekomst. Hoe nu verder? Hoe kan ik verder leven na zo'n enorme dreun. Hoe leef ik verder na wat ik nooit had verwacht, maar toch gebeurde.

Contact met lotgenoten is heel belangrijk voor me. Mensen die hetzelfde hebben meegemaakt. Mensen die me begrijpen. Zij

weten waar ik doorheen ga. Bij hen kan ik mezelf zijn. Daar hoeft ik me niet anders voor te doen dan ik ben en hoeft ik geen toneel te spelen. Maar de algemene opvatting is: het gaat nooit over.

Niet zo heel lang geleden ben ik aan het kijken naar het bekende Amerikaanse programma Dr. Phil. Daarin is het aangrijpende verhaal te zien van een moeder die alleen thuis is met haar drie kinderen. Haar man is in verband met zijn werk elders in het land. Omdat het buiten onrustig is en zij zich thuis niet veilig voelt, pakt zij 's avonds het vuurwapen dat ze in de kast hebben liggen en legt dat bij haar bed neer. De volgende dag staat ze op en vergeet ze het wapen weer op te ruimen. 's Ochtends is ze bezig in haar slaapkamer en is haar zoontje van drie bij haar aan het spelen. En op het moment dat ze naar hem kijkt, hoort ze een geweldige knal. Het kereltje kijkt haar recht in de ogen en valt vervolgens op de grond. Hij overlijdt ter plekke.

In de studio spreekt dr. Phil samen met een bekende Amerikaanse prediker met de ouders van het jongetje. Het is natuurlijk een emotioneel gesprek. De moeder, die er begrijpelijkerwijs het ergst aan toe is, krijgt het advies om er vooral met lotgenoten over te praten. Ook in het gesprek met deze 'deskundigen' is de tendens dat ze er mee kunnen leren omgaan, maar dat de pijn en het verdriet nooit helemaal zullen verdwijnen.

Het is zo herkenbaar. Ook ik vraag me af of de pijn en het verdriet ooit zullen verdwijnen.

Het verlies van onze dochter is de grootste klap in ons leven en toch gaat dit boek niet over Kim. Dit boek gaat ook niet over ons, over Jolanda, mijn vrouw, en mij. Het gaat over wat te doen als onverhoopt het ergste gebeurt in je leven. Wat doe je dan? Hoe raap je de stukken bij elkaar? Hoe is het mogelijk om verder te gaan na zo'n verlies? Is het wel echt mogelijk?

Ik heb het boek dus niet geschreven om het verdriet van ons af te schrijven. Dit boek is geschreven voor jou. Wij vertellen ons verhaal als ouders die een kind zijn verloren. Voor een deel zijn dat twee verschillende verhalen. Als mensen zoiets vreselijks overkomt in hun leven, zal ieder van hen daar op zijn/haar eigen wijze mee omgaan en op reageren. Voor een deel wandel je samen, maar voor een belangrijk deel wandel je ook alleen. Bovendien gaan mannen vaak heel anders om met verlies en verdriet dan vrouwen, dus ook dat brengt grote verschillen met zich mee. Jolanda heeft daarom haar eigen verhaal geschreven; vrouwen zullen zich daar vast beter in herkennen, dan in mijn verhaal.

In dit boek vertellen wij hoe wij elkaar dreigen te verliezen, maar ook hoe wij elkaar weer vinden. De strijd waar we door heen gaan. De strijd met onszelf, de strijd met elkaar, de strijd met onze omgeving, met de kerk en de strijd met God. We vertellen dat we hebben ontdekt dat datgene wat de wereld zegt (en helaas ook door vele 'gelovigen' wordt beaamd): 'Het gaat nooit meer over, die pijn zal je altijd blijven voelen', niet waar blijkt te zijn voor ons. Er is een weg van genezing van alle wonden, ook de diepste: Jezus geneest ons!

Het klinkt misschien ongeloofwaardig. Het is ook meer dan ik mij ooit kon voorstellen. Dus haak niet gelijk af als je dit leest. Geef het een kans. Je hebt niks te verliezen. Want wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God.¹ Bij God zijn alle dingen mogelijk.² God kan zoveel meer dan wij beseffen.³ Dat is wat wij hebben ervaren in ons leven. Allebei op onze eigen manier. God

¹ Lukas 18: 27

² Mattheüs 19: 26

³ Efeze 3: 20

heeft in ons beiden een geweldig wonder gedaan. Hij heeft de wonden genezen!

Wij willen met het delen van onze zoektocht jou als lotgenoot bemoedigen. Elke dag overlijden er in Nederland drie kinderen tussen de nul en twintig jaar.⁴ En dan zijn de kinderen die tijdens de zwangerschap overlijden nog niet meegeteld. Bovendien wordt er in Nederland jaarlijks ongeveer dertigduizend keer abortus gepleegd. Ook in deze gevallen verliezen mensen een kind, met vaak (soms veel later) alle gevolgen van dien.

Ik heb dit boek eigenlijk geschreven voor iedereen die een dierbaar iemand heeft verloren. Dat kan een kind zijn, maar ook een vader, een moeder, een vriend, een broer, een zus, wie dan ook. Een verlies dat pijn doet. Met name op die speciale dagen waarop je hem of haar mist als nooit tevoren.

Tegen al deze mensen wil ik met dit boek zeggen: Er is wél een uitweg! Er is leven na de dood van een geliefde. Wat God in ons leven heeft gedaan, kan en wil Hij ook in jouw leven doen. Het overlijden van Kim is ruim vijfentwintig jaar geleden, maar dit is een verhaal voor nú, voor elke dag. Ik hoop en bid dat je bij het lezen geloof mag ontvangen voor herstel. Dat God je hart aanraakt. God is een God van herstel. Dat is wat Hij wil voor je leven. Misschien weet je helemaal niks van God, misschien weet je niet meer wat je over Hem moet denken of heb je Hem vervloekt. Misschien ben je boos op Hem of misschien moet je niks (meer) hebben van Hem. Met ons verhaal willen we laten zien

4 Volgens het CBS werden in 2020 168.681 kinderen levend geboren. 1063 van deze kinderen overleden tussen de geboorte en het twintigste levensjaar. Ruim de helft van deze kinderen (648) overleed in het eerste levensjaar. Tijdens de zwangerschap (vanaf 24 weken) overleden 843 kinderen.

dat Hij je verdriet kent. Dat Hij met je meehuult. Dat Hij de dood van je kind, van degene waarvan je zoveel houdt, niet heeft gewild. Dat er ondanks alles opnieuw blijdschap en vreugde kan komen. Dat lijkt misschien heel ver weg, het lijkt misschien een onmogelijkheid, maar bij God is het mogelijk. Ja, het heeft zeker tijd nodig. Ik wil je bemoedigen om niet op te geven. Wat er in het verleden is gebeurd, hoeft je leven van nu en later niet meer te beïnvloeden. Er is een weg uit het verdriet en uit de pijn. Er is leven na de dood.

Wij hebben ons verhaal ook geschreven om een handvat te bieden aan mensen die dit in hun omgeving meemaken, zoals partners, kinderen, familie, vrienden, gemeenteleden en pastors. Vaak weten we niet wat we moeten zeggen in dit soort moeilijke situaties. Maar tegelijkertijd is wát je zegt wel belangrijk. Je woorden hebben namelijk kracht. Ze kunnen anderen pijn doen of tegenhouden, maar ze kunnen iemand ook opbouwen en bemoedigen.⁵ Het is dus belangrijk wat je zegt. Spreek leven, spreek hoop, spreek geloof, spreek toekomst, zonder de pijn en het verdriet te ontkennen. Bid God dat Hij een wonder zal doen. Hou vast. Geef niet op. Hij is getrouw, Hij zal het ook doen. Liefde overwint alles!

⁵ Spreuken 18: 21 zegt: 'Dood en leven zijn in de macht van de tong.'

2

Kims leven en sterven

In de loop der jaren zijn veel herinneringen vervaagd. Zo af en toe pak ik het fotoalbum van Kim er weer eens bij en bekijk ik de plaatjes. Dan komen delen van haar leven weer boven. Maar sommige delen staan gewoon in m'n geheugen gegrift. Die zal ik nooit vergeten.

Om het geweldige wonder dat God in mijn leven heeft gedaan enigszins te kunnen vatten, is het goed om te vertellen wie Kim voor mij was. Hoe was haar leven, hoe was ze, hoe waren we als gezin?

Ik herinneren me goed dat na een langdurige bevalling (bij onze oudste zoon was het tweeënveertig uur, bij Kim was het 'slechts' vierentwintig uur) het een verrassing is dat het een meisje is. Het is 7 juni 1990. Ze zit helemaal onder het huidsmeer; een 'wit meisje' met een flinke bos zwart haar (wat later blond wordt). Vanzelfsprekend is ze het allermooiste meisje van de hele kraamafdeling in het ziekenhuis. In het begin is het even wennen dat we nu een meisje hebben, maar het is fantastisch. Tondo, haar grote broer, vindt het geweldig om een zusje te hebben. Hij is niet bij

haar weg te slaan. Geweldig. Ze is als baby een heel tevreden, prachtig meisje.

FOTO'S KIJKEN

Kim is een vrolijke meid. Een echte dochter van haar moeder. Enthousiast, open, onbevangen. Ik zie de foto's van het sinterklaasfeest op de peuterspeelzaal. Tondo en Kim geloven beiden heilig in Sinterklaas. Dus Kim stort zich vol enthousiasme op het feestgebeuren. Niks bang voor Sinterklaas of Piet. En telkens als Sinterklaas vraagt wie er bij hem op schoot komt, steekt Kim haar vinger op. Ze heeft minstens drie keer op de schoot van de sint gezeten. Vrolijk en beslist. Dat is echt Kim.

Tondo heeft al gauw in de gaten dat Kim ook heel handig van haar charmes gebruik kan maken. Ze is er een meester in om ons om haar vingertje te winden. Een echte meid, zou ik zeggen. Die lieve oogjes, haar mooie glimlach, ze doet ons regelmatig smelten. En vooral papa is natuurlijk het 'slachtoffer'. Maar, zoals gezegd, Tondo heeft ook snel in de gaten hoe het werkt. Hij schuift dus vaak zijn zusje naar voren om iets gedaan te krijgen. Zelf vindt ze dat prachtig. Helemaal blij dat zij het mag doen. Zo hebben we vlak bij ons huis een groot grasveld met een aantal speeltoestellen voor de kinderen. Een van de favoriete dingen van Tondo is een soort klim- en springtoestel met touwen en een paar rubberen matten. Je kan erin klimmen en van de ene op de andere mat springen. Als er andere kinderen op aan het spelen zijn en Tondo niet zo goed durft mee te doen, schuift hij Kim naar voren. Zij moet die jongens vragen of zij en Tondo ook op dit speeltoestel mogen. Zo baant zij voor hem de weg.

Thuis gebeurt natuurlijk hetzelfde. Of het nu gaat om televisie kijken, een snoepje, leuke dingen gaan doen, soms is het han-

dig om daarvoor Kim in te zetten. Tondo en Kim zijn echte maatjes. Iets in haar oor fluisteren en dan erop af. Want als zij het vraagt...

Kim is ook een meisje met een eigen willetje. Een dametje met karakter. Ze laat zich de kaas niet van het brood eten.

Een van haar favoriete bezigheden is met een bakje mannatjes (van die gekleurde gepofte rijst) voor de televisie zitten. Dan is ze helemaal blij en tevreden.

Ik zie weer de foto's van onze eerste vakantie in het buitenland. Kim is één jaar, Tondo is drie. Samen met opa en oma Lander met het vliegtuig. We gaan naar Menorca. We genieten van het strand, de zon, de zee, het zwembad, kortom een perfecte vakantie. We hebben nog vaak gedacht, daar gaan we nog een keertje naar terug. Ook na het overlijden van Kim. Maar daar is het, ondanks alle goede herinneringen, nooit van gekomen.

Voor haar derde verjaardag hebben we een tweedehands fietsje voor Kim gekocht. Ze wil heel graag fietsen. Ik weet nog dat ik het frame oranje heb geverfd. Ik heb er twee zijwieltjes opgezet en het ziet er bijna als nieuw uit. Kim mag natuurlijk niet weten waarmee ik bezig ben in de garage. Dat vindt ze niet leuk. Dit keer brengen haar charmes geen verandering in de situatie. Ze moet nog een paar nachtjes slapen en dan zal ze haar cadeau krijgen. Wat is ze enthousiast. Geweldig. Ze is bijna niet meer van haar fietsje af te krijgen, zo trots is ze. Het liefst fietst ze zo hard mogelijk over de stoep voor het huis langs. Haar blonde haren wapperend in de wind.

De laatste foto's die ik zelf van haar heb gemaakt, zijn die van ons bezoek aan het Scheepvaartmuseum in Amsterdam. Kim is drie jaar. Het is een uitgebreide serie zwart-wit foto's. Het leuke is dat ze er op heel verschillende manieren op staat. Een beetje

verlegen, schaterlachend, stoer, diep in gedachten, van 'hé, zie mij eens'; allerlei verschillende facetten van Kim. We hebben eigenlijk helemaal niet zo veel foto's van haar, vandaar dat deze serie wel heel bijzonder is.

We zijn een gelukkig gezinnetje. Gelukkig getrouwd, twee prachtige kinderen, een mooi huis, een goede baan. Kortom, het ideale huisgezin. Ik heb altijd gedacht dat we vier kinderen zullen krijgen. Maar wat mij betreft is het goed zo. We zijn gelukkig met zijn vieren. Eigenlijk lijkt er niets te wensen over.

KIMS LAATSTE DAG

Mijn oma (de moeder van mijn moeder) is op 27 oktober 1893 geboren. Een zeer sterk geslacht. Op 27 oktober 1993 wordt ze dus honderd jaar. Er is een groot feest georganiseerd in Zwolle, in hotel Wientjes. Daar zal de hele familie samenkomen om samen de verjaardag van oma te vieren.

Tondo is ruim een week daarvoor ziek. Hij heeft pseudo-kroep. Dat is een virale infectie van de bovenste luchtwegen, waardoor je het benauwd krijgt. Als het erg wordt, kan stomen de luchtwegen wat meer ruimte geven, waardoor de benauwdheid afneemt. Het is op zich geen ernstige aandoening en bij Tondo heeft het niet veel problemen gegeven. Maar na hem wordt Kim ziek. Ook zij krijgt pseudokroep. Ze heeft het benauwd, maar het is niet zo erg dat we niet naar Zwolle kunnen gaan. Dus gaan we naar de verjaardag van oma. Jolanda heeft een prachtige jurk voor Kim gemaakt, speciaal voor de verjaardag van oma. Ze vindt het geweldig.

Het is een gezellig feest. Het is leuk om alle familie weer eens te zien. Uit het hele land is iedereen naar Zwolle gekomen. En zelfs onze 'beroemde neef uit Amerika', Pieter Jan Brugge, is op